

AL COSTAT DEL MESTRE

Una merescuda lloança vers el qui fou gran mestre, en el sentit més ampli de la paraula, Professor Miquel Crusafont i Pairó, ha d'ésser feta més adientment, amb millor criteri, més acomplida expressió i més estricta objectivitat, per alguns dels nombrosos amics i col.laboradors seus "de tota la vida", els quals varen gaudir de la seva companyia i dels seus coneixements, junt amb la seva profunda humanitat, des dels primers anys de la seva precoç dedicació a la cultura científica i humanística, que no pas per un dels seus deixebles darrerens, format pel seu ampli i generós mestratge, quan ell ja havia arribat a la cinquantena.

Les paraules que segueixen intentaran expressar l'empremta de l'ensenyament del Professor Crusafont, aplicat a molts aspectes diferents, en un dels seus alumnes, ni dels més antics ni dels més recents, per bé que, potser sí, un dels que va rebre més directament i continuada el present de la seva afable transmissió de saber i fer. Haig de ressaltar com a resum, i principi, dels meus records de col.laboració amb el Dr. Crusafont, la gran influència exercida en mi pel seu mestratge científic i humà, així com el meu enorme agraïment per les hores de la seva vida dedicades a la meva formació.

A l'època del meu encontre seriós amb la Paleontologia, la meva cultura -si no pas brillant, sí, almenys, ampla: des de la Matemàtica pura fins a la pintura o la música- va trobar en la convivència amb el Dr. Crusafont el més viu al.licient per a seguir i millorar els coneixements ja adquirits, per a corregir-ne molts dels errors continguts i, de manera molt profunda, per a eixamplar el meu bagatge cultural amb les noves visions científiques i humanes proporcionades pel continu treball, per l'eficax intercanvi personal i per l'extraordinària guia quotidiana, experimentats al seu costat, al pas dels anys.

Vaig conèixer *Don Miguel* a les darreries dels anys cinquanta com a professor extraordinari de la Càtedra de Paleontologia de Madrid, on impartí lliçons de Mastologia Històrica (1958) i de Masterometria (1959), quan jo feia els últims cursos de la Llicenciatura de Biològiques. Em va impressionar ja, aleshores, la precisió i l'amenitat, al mateix temps, de

les seves explicacions sobre els Mamífers fòssils i l'aplicació dels nous mètodes matemàtics i geomètrics, publicats alguns d'ells en col.laboració amb el Dr. Truyols, als estudis dels Carnívors.

En mig d'aquestes dues dates, vaig tenir l'extraordinària ocasió de rebre les seves orientacions en l'exposició sobre "*L'évolution des Vertébrés et l'Origine de l'Homme*", al Museu d'Història Natural de París. Els alumnes de Biològiques fèiem llavors el viatge del final d'estudis de Llicenciatura i, molt amablement, *Don Miguel* havia accedit a acompanyar-nos en la nostra estada a la capital gala i, especialment, en les visites al Centre i exhibició esmentats i a la Càtedra de Paleontologia de La Sorbona, on vam ésser rebuts pel Professor Jean Piveteau i els seus col.laboradors i, entre pastís i pastís, el gran mestre francès ens va fer el present del seu diàleg i del seu ensenyament.

A finals de l'any 1959, Don Bermudo Meléndez, Catedràtic de Paleontologia de Madrid, em va suggerir com a director de la meva tesi doctoral el Dr. Crusafont, el qual, si bé no era catedràtic a la Universitat (ho seria a partir de l'abril de 1961), "*era el gran paleomastòlogo europeo y mundial que vivía en Sabadell*". Aprofitant l'estada del doctor a Madrid, amb motiu de la reunió sobre "*La teoría de la evolución a los cien años de Darwin*", vam celebrar una petita conversa, en la qual *Don Bermudo* li va parlar de la meua idea de continuar un treball de tesi doctoral sobre mamífers grans (tinc una seriosa dificultat visual per a la utilització d'amplificadors necessaris per a l'estudi dels micromamífers). *Don Miguel* va decidir no solament l'acceptació de la direcció dels estudis, sinó àdhuc el tema: Els Suiforms (Pors, Pècaris, Hipopòtams i llurs parents del Passat) fòssils d'Espanya; més tard, amb molt bon criteri, em va limitar el contingut, donada l'amplitud del treball.

Des de llavors fins a la tardor del 1963 van ésser poques, però ben fructíferes, les oportunitats d'estudi directe amb el Dr. Crusafont, exceptuades dues o tres estades meves a Oviedo, com a alumne de la Càtedra de Paleontologia de la Universitat del Principat Asturià, on aleshores impartia la docència el mestre sabade-

llenc, o la meua assistència el 1961 a la "*II Reunión del Neógeno del Mediterráneo*" celebrada a Sabadell, o el meu sojorn en aquesta ciutat el setembre de 1962. Temps en els quals els meus coneixements de Paleontologia s'anaven profunditzant.

Aquests anys em van permetre de començar a entreveure el mestre multidisciplinari, mitjançant les converses mantingudes amb ell, les quals m'il.lustraren, a més de sobre la Paleontologia general i de mamífers, sobre la Biologia mèdica, relacions filosòfiques i religioses amb la Paleontologia i l'Evolució biològica i llurs projeccions en l'ésser humà, en general, i en els individus, en particular.

Amb la meua incorporació a la Universitat de Barcelona i al Museu del carrer de Sant Antoni, de Sabadell, el setembre de 1963, va començar la meua primera època de col.laboració amb el Professor Crusafont, si bé no encara en els temes més generals de la Paleontologia, sí en tots els assumptes, mètodes de treball i problemes relacionats amb l'estudi i ensenyament de l'esmentada Ciència. Va ésser també llavors quan ell va introduir-me en el coneixement científic, personal i humà no sola dels eminents paleontòlegs col.lègues i amics del doctor, arribats a Sabadell per a investigar en aquell Museu i per a discutir els diferents punts de vista sobre els Mamífers fòssils, que tan gelosament custodiava el Professor Crusafont, sinó també dels savis amb els quals havia entrat en contacte en viatges d'estudis o en reunions de Paleontologia fora d'Espanya. Aquestes relacions directes amb els grans científics van ser fonamentals tot el llarg de la meua dedicació a les Ciències del Passat.

Moltes van ser les llargues hores passades amb el Doctor Crusafont en aquests primers anys de Barcelona-Sabadell, comparant idees particulars i mantenint discussions, freqüentment vives i, àdhuc, aspres, donat el seu caràcter vehement i pertinaç i el meu, poc habituat, ja des de molt jove, a acceptar fàcilment les opinions tal com se m'expressen, i no passades per un raonament previ, si, de principi, els conceptes que es formulen no coincideixen amb el meu pensar. El doctor no admestia senzillament la crítica de les seves idees o dels seus treballs del moment, però al

contrari, jo vaig rebre la seva més incondicionada i magnífica col·laboració en la meva començada anàlisi dels quatre-cents noranta títols de la seva obra científica, catalogats i publicats fins a desembre de 1976.

La seva anuència a les línies generals del plantejament dels problemes dels vuit capítols en els quals vaig classificar els seus papers d'investigació (Sistemàtica, Estratigrafia, Evolució, Teilhard de Chardin, Biometria, Paleontologia general i Varis), em va estimular granment en el meu intent de glossar una densa i llarga bibliografia, difícilment igualable.

Altres confrontacions amb el doctor Crusafont eren molt diverses, allisonadores i incitants per les seves tesis sobre Religió, Literatura, Música (voltant molt sovint sobre els seus estimats motius schumannians i quasi mai sobre l'òpera, la qual "menyspreava" dignament). Els problemes de llengües, instigats per ell, van incloure no solament un constant estudi del castellà i del català en preferència -al professor Crusafont li dec l'impuls per a aprendre el català (i si bé la seva faceta crítica i perfeccionista em marcava cadascuna de les meves moltes errades, el seu jo ensenyanant encoratjava els meus progressos i ponderava els meus esforços), i també el sentir la necessitat de documentar-me en la història i la cultura catalanes i el gaudir la joia d'estimar la seva ben predilecta terra-, sinó també un perfeccionament del francès, el qual dominava bé, de l'anglès o, fins i tot, les disquisicions sobre els textos científics alemanys o, encara, les deliberacions d'arguments i d'expressió literària sobre el llenguatge gallec de Rosalía de Castro, a la qual tant admirava, interpretats en català, i sobre les frases verdaguerianes, llegides en gallec, així com les versions teilhardianes en un fracès-castellà-català; reflexions a vegades ben difícils i complicades. El record d'aquestes "traduccions" és encara molt viu i em van fer passar estones inoblidables al seu costat.

Temps igualment valuosos i entranyables al seu entorn van ésser les hores transcorregudes en les tasques de l'ensenyament a la Universitat de Barcelona, continuades al Museu de la Ciutat i, sobretot, en el més tard creat Institut de Paleontologia de Sabadell, regides sempre per aquest mestre que fou el doctor Crusafont, posseïdor d'una especial forma d'il·lustrar els seus oients, mitjançant una ben peculiar manera d'estimular a comprendre més la sig-

El doctor Crusafont i la doctora Juana Mª Golpe a Tunísia.

nificació de la qüestió explicada que de fer escoltar una brillant -que també ho era- exposició d'una descripció estricta dels textos triats, imantats per la seva mirada blava i una accentuada expressió gestual, mantenidor del diàleg científic i personal amb els alumnes, induïts per la seva molt singular qualitat de comunicació, defensor dels seminaris d'estudi monote-màtics o de matèries interrelacionades, o, fins i tot, a vegades, sense encapçalament, entre els seus deixebles, invitats a parlar per mitjà d'un gest concret i, a la vegada, no massa precís, i en els quals gairebé tots els assistents arribaven a participar.

Les meves darreres converses amb el mestre (exceptuant una petita xerrada telefònica, feta a La Corunya la tarda del quinze d'agost, vigília de la seva mort, a fi de felicitar la meva mare; conversa en la qual una pèssima comunicació no em va permetre d'escoltar gairebé altra cosa que l'asseveració que la seva salut estava pitjor i l'afectuosa recomanació que jo tingués bona cura de la mare) van tenir lloc a Sabadell els dies quatre i cinc d'agost passat, al principi d'una meva estada a l'Institut de Paleontologia per tal de continuar l'estudi dels Pòngids, o Micos, fòssils del Vallès-Penedès. Aquesta anàlisi, en un principi, havia d'estar presentada per tots

dos, però després, i ben desinteressadament, va renunciar a la seva participació a fi que jo pogués realitzar la investigació completa.

Van ser, aquestes últimes converses, curtes -ja estava massa cansat- però tanmateix intenses en contingut, en les quals, mostrant la seva il·lusió pels contactes docents, vaig trobar per última vegada el meu mestre de sempre: va voler escoltar les meves explicacions sobre l'estat dels meus esquemes; vaig rebre encara les seves sempre oportunes orientacions; va fer els seus comentaris, plens d'il·lustracions precioses sobre un tema tan estimat per ell com ho era el dels Primats; vam glosar les notícies bibliogràfiques del moment, la qual cosa sempre ens ocupava molt de temps; vam intercanviar les noves familiars i quotidianes, tal com fèiem quan ens retrobàvem després de períodes quelcom prolongats de no haver-nos vist.

El gran mestre, paleontòleg i humà, encara estava present; ara, solament, en l'entranyable record d'aquell eminent científic interdisciplinari que fou Miquel Crusafont i Pairó tenim la seva presència.

**Juana M.ª Golpe Posse
La Corunya**